

УДК 328.184:342](477)

DOI: 10.31673/2786-7412.2026.033708

Сергій КЛИМОВИЧ

доцент кафедри права та публічного управління,

Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ

ORCID ID: 0009-0003-4333-3665

e-mail: klimovych.so@knuba.edu.ua

Serhii KLIMOVYCH

Associate Professor of the Department of Law and Public Administration,

Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv

ORCID ID: 0009-0003-4333-3665

e-mail: klimovych.so@knuba.edu.ua

ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ЛОБІЮВАННЯ

Стаття присвячена аналізу процесу інституціоналізації лобістської діяльності в Україні через призму ухвалення Закону «Про лобіювання». Метою дослідження є оцінка змісту та потенційного впливу цього нормативного акту на прозорість, підзвітність і легітимність політичної комунікації між бізнесом та владою. У роботі застосовано контент-аналіз українського медіапростору, наукових публікацій з тематики Government Relations, адвокації та лобізму, а також кейс-стаді процесу прийняття законопроекту. Проведено порівняльний аналіз попередніх законодавчих ініціатив, тематичний аналіз дискурсу та мета-аналіз нормативного поля. У статті розглянуто ключові положення закону, зокрема визначення термінів, методи лобіювання, вимоги до суб'єктів, винятки з предмету регулювання та механізми контролю. Окрему увагу приділено відповідності закону європейським стандартам та рекомендаціям GRECO. Виявлено, що попри прогресивні норми, закон не вирішує низку системних проблем, зокрема відсутність дієвих механізмів відповідальності. Наукова цінність статті полягає в узагальненні нормативної бази та практичному орієнтуванні читача щодо застосування положень закону. Матеріал може слугувати основою для подальших досліджень у сфері політичної етики, GR та антикорупційної політики.

Ключові слова: *регуляція, законодавство, Government Relations, адвокація, міжсекторна взаємодія*

PROSPECTS FOR THE UKRAINIAN LOBBYING MARKET

The article is devoted to the analysis of the process of institutionalization of lobbying activities in Ukraine through the prism of the adoption of the Law «On Lobbying». The purpose of the study is to assess the content and potential impact of this regulatory act on the transparency, accountability and legitimacy of political communication between business and government. The work uses content analysis of the Ukrainian media space, scientific publications on the topic of Government Relations, advocacy and lobbying, as well as case studies of the process of adopting the draft law.

A comparative analysis of previous legislative initiatives, a thematic analysis of discourse and a meta-analysis of the regulatory field are conducted. The article considers the key provisions of the law, in particular the definition of terms, lobbying methods, requirements for entities, exceptions to the subject of regulation and control mechanisms. Special attention is paid to the compliance of the law with European standards and GRECO recommendations. It was found that despite the progressive norms, the law does not solve a number of systemic problems, in particular the lack of effective accountability mechanisms. The scientific value of the article lies in the generalization of the regulatory framework and practical orientation of the reader on the application of the provisions of the law. The material can serve as a basis for further research in the field of political ethics, GR and anti-corruption policy.

Key words: *Advocacy, Government Relations, Regulation, Law, Intersectoral Interaction*

Постановка проблеми. У сучасних умовах прозорість і підзвітність діяльності лобістів є ключовими аспектами забезпечення ефективного функціонування демократичних інститутів та зниження рівня корупційних ризиків. Україна, перебуваючи на шляху до гармонізації свого законодавства з європейськими стандартами, робить важливі кроки у напрямку регулювання лобістської діяльності. Враховуючи історичний контекст та рекомендації міжнародних організацій, впровадження закону про лобіювання стає надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У 2024 році Б.Мохончук і О.Мокроусова спробували виокремити особливості української лобістської діяльності (Mohonchuk & Mokrousova, 2024). Автори зокрема доводять, що чинне законодавче регулювання в Україні може порушувати стандарти та принципи верховенства права відносно ІГС, оскільки надто оціночний характер ознак лобіювання (вплив та спроба впливу, комерційний інтерес) суперечить правовій визначеності та дає широку дискрецію контролюючому органу, що здатна призводити до свавільності.

В. Данилюк дослідив британське лобіювання (Danyliuk, 2024). Він констатує, що у Великій Британії компанії мають велику фінансову владу та доступ до осіб, які ухвалюють рішення, тому інтереси, а також вимоги звичайних людей рідко беруться до уваги. Однак суворіші закони можуть допомогти виправити баланс сил і забезпечити більш інклюзивний демократичний процес, рівний для всіх громадян. Політична система, де кожна точка зору має значення, може бути розроблена законодавцями, збільшуючи прозорість, підзвітність та справедливість у лобіюванні.

О. Костюшко зробив розвідку щодо європейського нормативно-правового регулювання (Kostiushko, 2024), де провів спробу порівняльного аналізу нормативно-правової бази Великої Британії, Німеччини та Франції, виокремивши нещодавні дослідження, які сприяли формуванню теоретичних засад регулювання лобізму.

І. Валушко розглядав перспективи унормування лобістської діяльності в Україні (Valiushko, 2024). Автор зазначає, що позитивною характеристикою закону є визнання лобіювання професійною діяльністю, котра передбачає отримання

винагороди. Саме комерційна зумовленість лобізму є його кваліфікаційною ознакою у розумінні європейських інституцій.

Наступні дослідження також вийшли відносно нещодавно, нижче ми зупинимось на них докладніше. В 2021 році було захищено чотири відповідних дисертаційних дослідження: С.О.Клімовича (Klimovych, 2021), Д.А.Лавренова (Lavrenov, 2021), Д.В. Лубінця (Lubinets, 2021)], А.В.Стельмаха (Stelmakh, 2021). В першій роботі було вперше в українській науці комплексно досліджене поняття Government Relations як глобального феномена, частиною якого є лобістська діяльність. У другій розглядається лобізм як важливий елемент політичного процесу, що впливає на формування державної політики, а це і потреба у формалізації та прозорості каналів впливу на владу тягнуть за собою в Україні необхідність законодавчого врегулювання лобістської діяльності. У третій визначено особливості законотворчого процесу, необхідного для впровадження прозорого лобізму і дано практичні рекомендації (освітні кампанії, законодавче врегулювання, громадський контроль, професіоналізація галузі, антикорупційне законодавство). У четвертій визначено роль лобістських практик у формуванні політики безпеки, зокрема в умовах гібридних загроз, виявлено ризики неформального лобізму (корупція, тіньовий вплив, непрозорість). Обґрунтовано підвищення прозорості взаємодії між владою та інтерес-групами, а також інтеграція лобізму в систему стратегічних комунікацій для захисту національних інтересів.

У 2023 році оприлюднили три статті (Kozynets & Novomlynets, 2023; Kravchenko, 2023; Nikolaev, 2023); Авторки першої зокрема зазначають, що правовою основою лобізму є Конституція, а наше законодавство потребує його правового врегулювання, можливо, за американською моделлю. Професор, автор другої статті констатує досить часто «поєднання в одній особі лобіста і парламентарія або посадової особи виконавчої влади». Тому «необхідне визначення правового становища лобістів як платників податків, видів відповідних податків і зборів, відповідальності за порушення податкового законодавства тощо», а також «прийняття корпоративних етичних правил поведінки лобістів у вигляді спеціального Етичного кодексу, що доцільно синхронізувати із законодавчим затвердженням кодексів етичної поведінки народних депутатів та членів уряду, а також оновленого етичного кодексу публічних службовців». Автор третьої зазначає, що громадські організації є «не лише посередниками між громадянами та владою у вирішенні екологічних проблем, а й джерелом інновацій та ідей для створення сталого майбутнього».

Що стосується іноземних дослідників, то тут необхідно виділити доробок Сюзан Форшех (Університет Віадріна, Франкфурт-на-Одері). Науковиця вивчає громадський активізм України, який в межах міжсекторної взаємодії є однією з двох основних рушійних сил розвитку лобістської діяльності (інша назва «адвокація»). За її даними, Україна з її відносно слабкими державними інституціями за рівнем громадянської активності посідає сьоме місце в світі. Цей факт не вкладається в стандартні соціологічні теорії, які наполягають, що рівень активізму високий там, де є хороший рівень добробуту. Українське гіперактивне громадянське суспільство вибудовує власну специфічну недержавну інфраструктуру. Волонтерством просякають всі громади країни і воно зачіпає всі сфери суспільного життя, заміщуючи подекуди державу. На думку дослідниці,

наукова думка цього не фіксувала, а тому не змогла спрогнозувати успішний опір повномасштабному вторгненню армії РФ. Тому станом на середину 2020-х років назріває необхідність змінювати методологію досліджень українського суспільства (Worshech, 2024).

Лобістську діяльність українців в ЄС досліджував у 2020 році Френк Швальба-Хот, зосереджуючись на Брюсельських євроінституціях (Ukrainian lobbying, 2020). Крім того, у США в середині 2022 року вийшло дослідження-порівняння Бена Фрімана (Інститут відповідального державного управління Квінсі) російських та українських лобістів у Вашингтоні, яке зокрема фіксує, що навіть до 24 лютого 2022 року останні протягом 2021 року, перебували в розпалі лобістської кампанії безпрецедентного масштабу (Freeman, 2022). Так, було повідомлено про понад 13 000 політичних контактів (витрачено 2 млн дол), коли українські інтереси намагалися зруйнувати «Північний потік-2», просили про військову підтримку і вступ до НАТО. За цей же період лобісти російських інтересів витратили 42 млн дол (38 млн дол пішла на роботу RT і Sputnik). Автор тексту зазначив, що навіть серед більш плідних іноземних лоббі Україна вирізнялася охопленням. Yorktown Solutions здійснювала понад 91 відсоток усієї політичної діяльності. Однак їх діяльність не була надто успішною до 24.02.22 через протидію російських лобістів. А потім раптово нічого не лишилось між українськими лобістами та лінією воріт у багатьох речах, яких вони наполягали. І Україна майже миттєво отримала санкції щодо «Північного потоку» та мільярди доларів військової допомоги США. Це ті речі, які вони лобіювали роками. У 2022 році кількість фірм-лобістів майже подвоїлася (Oprysko, 2022).

Утім, в науковому обігу ще немає огляду закону «Про лобіювання», який має вступити в дію з 1 вересня 2025 року (Zakon Ukrainy «Pro lobyuvannya», 2024), хоча в ЄС і відбувались спроби проаналізувати попередньо даний законопроект (Kalnins V. & Doublet Y., 2024).

Дане дослідження зосереджено на процесі законодавчого регулювання лобістської діяльності в Україні, розглядаючи його основні положення та вплив на прозорість і підзвітність діяльності лобістів. Принагідно нагадую, що навчальні курси, присвячені лобістській діяльності, викладаються в Києві – КНУТЕІ (Mischenko & Razickiy, 2022), КШЕ і КНУБА, Житомирі, Львові, Одесі.

Мета. Ця робота спрямована на аналіз перспектив розвитку лобістської діяльності в Україні, окреслення ключових положень та оцінку впливу Закону «Про лобіювання» на забезпечення прозорості й підзвітності цієї сфери, з урахуванням стандартів Європейського Союзу та рекомендацій міжнародних інституцій.

Виклад основного матеріалу. У процесі роботи над статтею використовувався контент-аналіз українського медіапростору та наукових видань на тему Government Relations, адвокації та лобістської діяльності, а також кейс-стаді процесу прийняття тематичного законопроекту, порівняльний аналіз попередніх законопроектів, тематичний аналіз дискурсу та мета-аналіз теми.

13 грудня 2023 року Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) через Кабінет Міністрів внесло на розгляд Верховної Ради України законопроект, спрямований на врегулювання лобістської діяльності груп впливу на органи державної влади за західним зразком. Проти цього законопроекту висловилася коаліція найбільших громадських організацій України (Parliament supported, 2024). 10 січня 2024 року цей законопроект отримав підтримку 309

депутатів (27 депутатів не голосували, 15 утрималися) (Zakonoproiekt «Pro dobrochesne, 23), що свідчить про попередні домовленості між фракціями «Батьківщина» та «Слуга народу». Раніше аналогічні законодавчі ініціативи не отримували такого значного схвалення.

Цей закон встановлює методи впливу, правила етичної поведінки лобістів, їхні права та обов'язки, термінологію у сфері адвокації та лобіювання, створення Реєстру прозорості під егідою НАЗК, а також механізми контролю за діяльністю лобістів шляхом моніторингу дотримання відповідного законодавства та звітності, яка підлягає внесенню до Реєстру.

Після другого читання 23 лютого 2024 року закон було прийнято, а підписано 12 березня (The lobbying services market, 2024). Він мав вступити у дію з 1 січня 2025 року, але затримався на дев'ять місяців через технічну неготовність реєстру. Тим часом Кабінет Міністрів України своєю постановою від 15 жовтня 2024 року №1175 затвердив положення про Реєстр прозорості (Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy, 2024).

Досі ця сфера регулювалася десятками інших законів та підзаконних нормативно-правових актів (Конституцією України, законами «Про державну службу», «Про доступ до публічної інформації», Постановою КМУ №137 про обов'язкове створення громад при органах державної влади і місцевого самоврядування тощо). Але після 24 лютого 2022 року питання спеціального законопроекту значно актуалізувалося щонайменше з двох причин. По-перше, Україна гармонізує своє законодавство відповідно до норм ЄС. По-друге, такий нормативно-правовий акт вимагають рекомендації GRECO (The Group of States against Corruption – орган Ради Європи з антикорупційного моніторингу) (Rada plans to, 2024 ; Regulation of lobbying, 2024).

Андрій Забловський, керівник Секретаріату Ради підприємців при Кабміні, заявив, що Єврокомісія у своєму нещодавньому звіті щодо можливості почати переговори про вступ України до ЄС від 8 листопада 2023 року наголосила на тому, що очікує від Києва ухвалення закону, який регулює лобіювання за європейськими стандартами як частину антиолігархічного плану дій. Разом з тим, кейс із законопроектом «Про доброчесне лобіювання» потрібно розглядати у ширшому контексті загальної внутрішньополітичної ситуації в Україні в стані війни, напруження між бізнесом і правоохоронними органами, загальним погіршенням економічної ситуації і корупційними скандалами (Is Ukraine ready, 2024).

До внесення поточного законопроекту в Україні було щонайменше сім спроб ухвалити закон про лобістську діяльність (Klimovych, 2021).

Таблиця 1

Спроби прийняття в Україні ЗП, який би регулював ЛД

Спроба	Рік	Скл.	К-ть зп	Автори	Результат
1	1992	I	2	В.Сумін	лишилися в комітеті
				А.Ткачук	
2	1999	III	2	І.Шаров	перше читання
				Ю.Сахно	

3	2005	IV	1	І.Гринів	лишився в комітеті
4	2008	VI	1	А.Черних	лишився в комітеті
5	2009	VI	1	В.Коновалюк	не встигли
6	2014	VIII	3	М.Найєм	«вмерли» після погоджувальної ради
				Ю.Одарченко	
				В.Купрій	
7	2020	IX	4	О.Дубінський	визнано неконституційними
				С. Власенко	
				О. Качура	
				Д. Монастирський	
8	2023	IX	2	Л.Буймістер	відхилено
				Д.Маслов	прийнято

Сам чинний закон має три розділи, у перших двох з яких міститься 18 статей. В першому визначаються одинадцять термінів (бенефіціар, договір про надання послуг з лобіювання, клієнт, комерційний інтерес, конфлікт інтересів під час лобіювання, лобіювання, об'єкт лобіювання, предмет лобіювання, Реєстр прозорості, суб'єкт лобіювання, сфера лобіювання), законодавство у сфері лобіювання, сфера дії, принципи лобіювання, питання реєстру прозорості та правила етичної поведінки суб'єктів лобіювання. У другому розділі регулюються методи лобіювання, обмежується предмет лобіювання, обговорюється поняття договору лобіювання та правовий статус його суб'єкта, процес реєстрації, обмеження джерел фінансування, права і обов'язки суб'єкта та об'єкта лобіювання, звітність і державний нагляд, тощо.

З точки зору прийнятого закону, лобістська діяльність характеризується трьома ознаками. По-перше, вона здійснюється з метою впливу на об'єкт лобіювання. По-друге, вона здійснюється в комерційних інтересах бенефіціара за винагороду або з оплатою фактичних витрат, або у власних комерційних інтересах особи. По-третє, вона здійснюється щодо предмету лобіювання.

Згідно із законом, об'єкт лобіювання – це суб'єкт законодавчої ініціативи і правотворчої діяльності, крім українського народу на всеукраїнському референдумі або територіальної громади на місцевому референдумі (ВРУ, Президент України, КМУ, міністерства, інші органи державної влади та інші суб'єкти публічного права, ВР АРК, Рада Міністрів АРК, голови місцевих державних адміністрацій і керівники структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування). Саме з ними комунікація лобістів вважається лобіюванням. Суб'єкти законодавчої ініціативи – це Президент України, народні депутати України та КМУ. Тобто комунікація з депутатом вже може містити в собі склад лобіювання.

В пункті 4 статті 1 ЗУ «Про лобіювання» міститься поняття «комерційні інтереси» це грошові кошти чи інше майно, особисті переваги, пільги, інші вигоди матеріального чи нематеріального характеру, які особа отримує чи може отримати в межах провадження господарської діяльності після впливу або спроби впливу на об'єкт лобіювання в результаті прийняття видання нормативно-правового акта, внесення в нього змін, втрати чинності і так далі.

Предмет лобіювання – це НПА (не індивідуального характеру!) щодо планування, розроблення, прийняття, видання якого, внесення змін, в який, втрати чинності, скасування яким або утримання від таких дій суб'єкт лобіювання здійснює вплив, спробу впливу на об'єкт лобіювання (Ostrikova, 2024).

У статті 8 прописані винятки щодо предмету лобіювання – НПА щодо оголошення загальної або часткової мобілізації; введення в Україні або окремих місцевостях воєнного стану; оголошення за поданням Президента стану війни і укладення миру; використання Збройних сил і інших утворених відповідно до законів військових формувань; введення в Україні або окремих місцевостях надзвичайного стану; оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації; зміна території; амністія.

Стаття 7 містить невичерпний перелік методів лобіювання: будь-яка комунікація з об'єктом лобіювання щодо питань, пов'язаних з предметом лобіювання (особисті зустрічі, телефонні дзвінки, зв'язки у соціальних мережах); підготовка і розповсюдження реклами, пропозицій, програмних і інших позиційних документів, аналітичних матеріалів, тощо; запрошення або участь у заходах щодо питань, пов'язаних з предметом лобіювання. З точки зору фахівців НАЗК, лобіювання – системна діяльність, де використовується кілька методів.

Не є лобіюванням діяльність дипломатичних служб, народна ініціатива на всеукраїнському референдумі, незалежна професійна діяльність адвокатів, аудиторів, приватних виконавців, тощо; вплив на суб'єктів владних повноважень для прийняття актів, які не містять норм права; діяльність медіа; науково-технічна діяльність (приміром, висновки наукових установ щодо тих чи інших НПА); діяльність політичних партій і кандидатів на виборчі посади; особисте представництво людиною або юридичною особою своїх інтересів; діяльність, пов'язана з міжнародною технічною допомогою; адвокація (крім випадків, якщо така діяльність стосується комерційних інтересів). Тобто некомерційна діяльність бізнес-асоціацій – це не лобіювання. Отже, лобіювання – це лише діяльність суб'єктів, які включені до спеціального реєстру.

Вимоги до суб'єктів лобіювання: внесення до відповідного реєстру прозорості НАЗК і регулярне звітування щопівроку. Також необхідно підписувати договір про лобіювання. У статті 12. визначено, що фізособа або юрособа не може бути лобістом, якщо пов'язана з РФ; має проблеми з податками, тощо. Обов'язкова вимога до суб'єктів лобіювання – безготівкова форма розрахунків між клієнтом і лобістом. В цілому, норми цього закону відповідають європейським нормам регулювання лобістської діяльності, зокрема рекомендаціям GRECO.

Разом з цим ЗУ з 1 вересня 2025 року набувають чинності статті Кодексу про адміністративні правопорушення: стаття 188.46 передбачає відповідальність за здійснення лобіювання особою без статусу лобіста у вигляді штраф 50 – 100 неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Повторне порушення тягне на штраф до 1000 НМДГ.

Обговорення. Починаючи з 2016 року було оприлюднено мінімум одинадцять наукових статей, включаючи згадані вище. У 2015 році І.Ворчакова розглядала зарубіжний досвід використання механізмів лобіювання інтересів (Vorchakova, 2015). У 2019 році О.Г.Дерев'янюк продовжив цю тему, оглянувши PR, IR, GR (Derevyanko, 2019). Наступного року В.О. Круть розглянув лобізм як форму прояву корупції (Krut, 2020).

Головною метою ухвалення відповідного закону голова НАЗК Олександр Новіков називав створення прозорого ринку лобіювання: «Очевидно, що він існує і зараз, але перебуває в тіні, що породжує корупційні ризики. Ми після кожних виборів викидаємо на смітник людей, які можуть легально та прозоро представляти публічний інтерес різних бізнесових і соціальних груп, бо немає врегульованого ринку лобіювання».

Як і в історії з розробкою закону у 2014-2017 роках, активно проти прийняття у запропонованій формі виступали великі і відомі громадські організації. Вони вбачали в цьому чергову спробу влади убезпечитись від впливу адвокаційників і, водночас, взяти їх під контроль. Так, 16 жовтня 2023 року Олександр Лемєнов, голова правління StateWatch, написав: «Загалом запровадження [відповідних] норм наразі виглядає як певна абстракція. В цьому і є основний ризик та поле для зловживань. Без повноцінного обговорення, розуміння, як саме НАЗК зможе дати раду імплементації зазначених новел і стане спроможним притягати до відповідальності осіб, що порушують у цьому аспекті законодавство, немає чого й лізти у відповідну галузь. Тим паче в ситуації, коли після міжнародного аудиту діяльності НАЗК стала очевидною низка проблем із прозорістю та лояльністю до влади цієї інституції на чолі з [Олександром] Новіковим».

На думку Андрія Забловського, українська влада в черговий раз намагається законодавчо врегулювати питання лобістської діяльності в Україні, щоправда, наразі це відбувається під час повномасштабної війни та в умовах правового режиму воєнного стану, що об'єктивно може спричинити додаткові ризики та загрози. Саме тому найбільш прийнятною моделлю його впровадження в Україні, на його думку, може бути м'яка континентальна. Під європейською, або ж континентальною моделлю зазвичай мається на увазі низькорегламентована система контролю за лобістською діяльністю, прийнята у ЄС, ФРН, Польщі і Франції, за якої обсяг оприлюднення даних у реєстрі невисокий, а сам він є публічним. Крім того, немає важких покарань за порушення лобістського законодавства (Is Ukraine ready, 2024).

Проте, наскільки життєздатною буде саме така модель після 1 вересня 2025 року, та чи буде ефективною в плані імплементації, залежатиме також від дотримання наступних принципів та технологій (Is Ukraine ready, 2024).

Чинники успішності використання закону

Залученість усіх стейкхолдерів	Йдеться про врахування інтересів усіх зацікавлених у сфері цивілізованого лобіювання сторін
Підзвітність, прозорість та інклюзивність з-творчого проц.	Мається на увазі рівень транспарентності в умовах війни
Європейський підхід до створення Реєстру прозорості	Дотримання технічних норм і техніки безпеки
Публічний та інтуїтивно-зрозумілий доступ до нього	Принцип диджиталізації
Використання для нього відкритого API	Змога для ШІ-обробки даних
Дотримання принципу level playing field	Ситуація, в якій усі мають однакові переваги та недоліки
Убезпечення від втручання ворога	Верифікація, моніторинг та захист від несанкціонованого втручання

Консультант Комісії з питань правової реформи Олександр Водянніков в одному зі своїх тематичних матеріалів вказує на іншу проблему проєкту від НАЗК, а саме змішування лобіювання і адвокації, із чим ми абсолютно не згодні, вважаючи ці речі тотожними.

30 листопада 2023 року коаліція з 260 громадських організацій оприлюднила свою «Заяву щодо необхідності забезпечення прозорих, змістовних та інклюзивних публічних консультацій щодо законопроєктів про лобіювання» (Rivne: District administration, 2024), де заявила, що проєкт НАЗК (Regulation of lobbying and, 2024) і проєкт закону, що регулює відповідальність за порушення норм лобіювання, підготовлені «без залучення громадських організацій». Підписанти зазначали, що поточний документ підготували на основі більш раннього законопроєкту «Про доброчесне лобіювання в Україні», який, на твердження представників громадського сектору, мав істотні недоліки та був скерований на експертизу до Ради Європи для оцінки його відповідності міжнародним стандартам. «Зауваження, надані Радою Європи, не були виправлені при доопрацюванні законопроєкту. Після тиску з боку громадських організацій НАЗК ініціювало проведення публічних консультацій 10 та 23 листопада. Проте ці консультації носили формальний, радше імітаційний характер», – йдеться в заяві. Ми приводимо цю цитату тут із зазначенням того, що зрештою зауваження активістів не було прийнято до уваги.

Прийняття цього НПА, який посилається до 19 інших, потягло за собою зміни в чотирьох інших документах, спричинив прийняття двох, а також має відсилання до п'яти документів.

При цьому уряд досі, станом на вересень 2025 року, не зареєстрував законопроект, який би передбачав відповідальність за порушення вимог законодавства про лобіювання. Центр Протидії Корупції зазначав: «Законопроект не містить жодних норм, які б змусили вийти з тіні олігархів, які фінансують окремих представників влади. Загалом він не вирішує головні проблеми у процесі лобіювання» (Rada plans to, 2024).

Тим часом, ОДВ України цілком офіційно займається лобістською діяльністю у США (Ukraine spent, 2024), а закон про лобістську діяльність набрав чинності 14 березня 2024 року. 2 жовтня того ж року КМУ затвердив правила етичної поведінки для суб'єктів лобіювання (Postanova Verkhovnoi Rady, 2024).

Висновки. У межах поставленої мети – аналізу Закону України «Про лобіювання» – дослідження досягло очікуваних результатів. Було здійснено комплексний аналіз нормативного змісту закону, його термінологічної бази, механізмів регулювання, а також політичного та інституційного контексту його ухвалення. Застосування контент-аналізу, кейс-стаді, порівняльного та дискурсивного аналізу дозволило виявити ключові особливості законопроекту, його відповідність європейським стандартам та рекомендаціям GRECO, а також окреслити проблемні зони його імплементації.

У статті проаналізовано етапи формування законодавчої ініціативи, структуру закону, визначення понять, методи лобіювання, винятки з предмету регулювання, а також вимоги до суб'єктів лобістської діяльності. Виявлено, що закон формалізує лобізм як комерційну діяльність, що здійснюється з метою впливу на об'єкти правотворчості, та запроваджує механізми прозорості через реєстрацію, звітність і етичні норми. Водночас, дослідження показало, що попри ухвалення закону, низка критичних аспектів – зокрема, відповідальність за порушення його норм – залишаються нерегламентованими, що викликає занепокоєння серед антикорупційних організацій.

Отримані результати дозволяють концептуалізувати лобізм як легітимну форму політичної комунікації, що потребує чітких меж, прозорих процедур і громадського контролю. Закон «Про лобіювання» є важливим кроком у напрямку гармонізації українського законодавства з європейськими нормами, однак його ефективність залежатиме від подальших кроків держави щодо імплементації та контролю.

Перспективним напрямом подальших досліджень є аналіз практичного застосування закону після набуття ним чинності, а також вивчення впливу лобістської діяльності на процеси публічного управління в умовах війни та реформ.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Данилюк В. Лобіювання: уроки Великої Британії для України. Національний університет біоресурсів і природокористування України. URL: <https://nubip.edu.ua/node/144507> (дата звернення: 01.09.2026).
2. Дерев'янко О. Г. Інструменти репутаційного менеджменту для різних стейкхолдерських аудиторій: PR, IR та GR. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9a04207d-7f92-4c35-bad3-e0e4e2438a96/content> (дата звернення: 01.09.2026).

3. Freeman B. *Battle before the war: Russian and Ukrainian influence in the U.S.* Quincy Institute, 2022. URL: <https://quincyinst.s3.amazonaws.com/wp-content/uploads/2022/07/17214232/QUINCY-BRIEF-NO.-26-July-2022-FREEMAN-5.pdf> (дата звернення: 01.09.2026).
4. Is Ukraine ready to legalize professional influence on government? *AIN.UA*. URL: <https://ain.ua/2024/01/30/lobbying-in-ukraine/> (дата звернення: 01.09.2026).
5. Kalnins V., Doublet Y. M. *Analysis of the draft law on the integrity of lobbying in Ukraine and related legislation*. Council of Europe, 2023. URL: <https://rm.coe.int/eccd-bo-ua-tp01-2023/1680aca660> (дата звернення: 01.09.2026).
6. Клімович С. О. Government relations як особливий вид суспільно-ділової комунікації з органами влади в Україні. 2021. URL: <https://www.academia.edu/50156939> (дата звернення: 01.09.2026).
7. Козинець О. Г., Новомлинець А. О. Лобізм у політиці: зарубіжний досвід та українські реалії. *Прикладні політичні дослідження*. 2023. № 13. С. 1–10. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/04/13.pdf> (дата звернення: 01.09.2026).
8. Костюшко О. Новітній досвід нормативно-правового регулювання лобізму в Європі. *Law Science*. 2024. Т. 29, № 2. URL: <https://lawscience.com.ua/uk/journals/tom-29-2-2024/novitniy-dosvid-normativno-pravovogo-regulyuvannya-lobizmu-v-yevropi> (дата звернення: 01.09.2026).
9. Кравченко С. О. Перспективи розвитку лобізму як складової антикорупційної системи в Україні. *Політичний дискурс України*. 2023. № 2. С. 101–109. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2023/19.pdf (дата звернення: 01.09.2026).
10. Крут В. О. Лобізм як форма корупції. *Політичний дискурс України*. 2020. № 4. С. 120–129. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2020/34.pdf (дата звернення: 01.09.2026).
11. Лавренов Д. А. Особливості лобізму в сучасній Україні. URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/7f9/aref_Lavrenov%20D.A..pdf (дата звернення: 01.09.2026).
12. Лубінець Д. В. Лобізм у політичній системі: зарубіжний досвід для України. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0821U100242> (дата звернення: 01.09.2026).
13. Міщенко А. М., Разицький В. Й. Політичний лобізм. Київський національний торговельно-економічний університет. URL: <https://knute.edu.ua/file/MjkyMQ==/b822614bc44d3dbf49a4c12a3e3d4d3d.pdf> (дата звернення: 01.09.2026).
14. Мохончук Б., Мокроусова О. Ознаки лобіювання в Україні: невизначеність на межі свавільності. *Конституційний журнал*. 2024. № 2. С. 59–70. URL: <https://www.constjournal.com/wp-content/uploads/issues/2024-2/pdfs/5-bohdan-mokhonchuk-olesia-mokrousova-oznaky-lobiuvannia-ukraini-nevyznachenist-mezhi-svavilnosti.pdf> (дата звернення: 01.09.2026).
15. Ніколаєв К. Роль громадських організацій у формуванні політики екологічної безпеки в Україні. *Political Science Journal*. Т. 7, № 2. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/view/2897> (дата звернення: 01.09.2026).

16. Oprysko C. How Ukraine's lobbyists 'blew everybody out of the water' before the war. *Politico*. 20.07.2022. URL: <https://www.politico.com/newsletters/politico-influence/2022/07/20/how-ukraines-lobbyists-blew-everybody-out-of-the-water-before-the-war-00047005> (дата звернення: 01.09.2026).
17. Острікова Т. Чи відповідає український закон про доброчесне лобіювання європейським практикам? *ЛІГА:ЗАКОН*. URL: https://biz.ligazakon.net/analytys/225930_chi-vdpovda-ukranskiy-zakon-pro-dobrochesne-lobyuvannya-vropeyskim-praktikam (дата звернення: 01.09.2026).
18. Парламент підтримав законопроект про лобіювання. *Громадянська мережа ОПОРА*. 2024. URL: <https://www.oporaua.org/parliament/parlament-pidtrimav-zakonoprojekt-pro-lobiyuvannya-25079> (дата звернення: 01.09.2026).
19. Постанова Кабінету Міністрів України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1175-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.09.2026).
20. Про прийняття за основу проекту Закону України про доброчесне лобіювання : Постанова Верховної Ради України № 3539-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3539-IX#Text> (дата звернення: 01.09.2026).
21. Рада хоче ухвалити закон про лобіювання: він ніяк не вирішує проблему недоброчесного використання влади, але може бути використаний для тиску на громадськість. *Центр протидії корупції*. URL: <https://antac.org.ua/news/rada-khoche-ukhvalyty-zakon-pro-lobiiuvannia-vin-niiak-ne-vyrishuie-problemu-nedobrochesnoho-vykorystannia-vlady-ale-mozhe-buty-vykorystanny-dlia-tysku-na-hromadskist/> (дата звернення: 01.09.2026).
22. Регулювання лобіювання та посилення взаємодії зі стейкхолдерами: рекомендації GRECO. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/regulyuvannya-lobiyuvannya-ta-posylennya-vzaemodii-zi-steykholderamy-rekomendatsii-greco/> (дата звернення: 01.09.2026).
23. Заява щодо необхідності забезпечення прозорих, змістовних та інклюзивних публічних консультацій щодо законопроектів про лобіювання. *Громадянська мережа ОПОРА*. URL: <https://www.oporaua.org/viyna/zayava-shhodo-neobhidnosti-zabezpechennya-prozorih-zmistovnih-ta-inklyuzivnih-publichni-konsul-taciy-shhodo-zakonoprojektiv-pro-lobiyuvannya-2525> (дата звернення: 01.09.2026).
24. Ринок лобістських послуг в Україні відкрито: Президент підписав закон. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2024. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/rynok-lobistskyh-poslug-v-ukraini-vidkryto-prezydent-pidpysav-zakon/> (дата звернення: 01.09.2026).
25. Ukrainian lobbying in Brussels: Motives, ways and opportunities. *Promote Ukraine*. URL: <https://www.promoteukraine.org/ukrainian-lobbying-in-brussels-motives-ways-and-opportunities/> (дата звернення: 01.09.2026).
26. Валушко І. Унормування лобістської діяльності в Україні. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/unormuvannya-lobistskoyi-diyalnosti-v-ukrayini> (дата звернення: 01.09.2026).
27. Ворчакова І. Технології та механізми лобіювання інтересів: зарубіжний досвід та українська специфіка. *Social Science Journal*. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/1316> (дата звернення: 01.09.2026).

28. Worschech S. *Freiheit Schauplatz: Ein Gesellschaftsportrait der Ukraine* 2024. Nomos, 2024. URL: <https://www.nomos-shop.de/de/p/freiheitsschauplatz-gr-978-3-8487-7577-4> (дата звернення: 01.09.2026).
29. Україна витратила на 93 % менше грошей на лобіювання в США у 2023 році. *Опендатабот*. 2024. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/lobby-2023> (дата звернення: 01.09.2026).
30. Законопроект «Про доброчесне лобіювання та адвокацію в Україні». *Юридична практика*. 2023. URL: <https://pravo.ua/uriad-skhvalyv-zakonproiekt-pro-dobrochesne-lobiuvannia-ta-advokatsiiu-v-ukraini/> (дата звернення: 01.09.2026).
31. Про лобіювання : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3606-20#Text> (дата звернення: 01.09.2026).

REFERENCES

1. Danyliuk, V. (n.d.). *Lobbying: Lessons from the United Kingdom for Ukraine*. National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Retrieved September 1, 2026, from <https://nubip.edu.ua/node/144507>
2. Derevianko, O. H. (n.d.). *Reputation-building tools for various stakeholder audiences: PR, IR and GR*. Retrieved September 1, 2026, from <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9a04207d-7f92-4c35-bad3-e0e4e2438a96/content>
3. Freeman, B. (2022). *Battle before the war: Russian and Ukrainian influence in the U.S.* Quincy Institute. Retrieved September 1, 2026, from <https://quincyinst.s3.amazonaws.com/wp-content/uploads/2022/07/17214232/QUINCY-BRIEF-NO.-26-July-2022-FREEMAN-5.pdf>
4. *Is Ukraine ready to legalize professional influence on government?* (n.d.). AIN.UA. Retrieved September 1, 2026, from <https://ain.ua/2024/01/30/lobbying-in-ukraine/>
5. Kalnins, V., & Doublet, Y. M. (2023). *Analysis of the draft law on the integrity of lobbying in Ukraine and related legislation*. Council of Europe. Retrieved September 1, 2026, from <https://rm.coe.int/eccd-bo-ua-tp01-2023/1680aca660>
6. Klimovych, S. O. (2021). *Government relations as a special type of public and business communication with authorities in Ukraine*. Retrieved September 1, 2026, from <https://www.academia.edu/50156939>
7. Kozynec, O. H., & Novomlynets, A. O. (2023). Lobbying in politics: Foreign experience and Ukrainian realities. *Applied Political Research*, 13, 1–10. Retrieved September 1, 2026, from <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/04/13.pdf>
8. Kostiusenko, O. (2024). Recent experience of legal regulation of lobbying in Europe. *Law Science*, 29(2). Retrieved September 1, 2026, from <https://lawscience.com.ua/uk/journals/tom-29-2-2024/novitniy-dosvid-normativno-pravovogo-regulyuvannya-lobizmu-v-yevropi>
9. Kravchenko, S. O. (2023). Prospects for the development of lobbying as part of the anti-corruption system in Ukraine. *Political Discourse of Ukraine*, 2, 101–109. Retrieved September 1, 2026, from http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2023/19.pdf

10. Krut, V. O. (2020). Lobbying as a form of corruption. *Political Discourse of Ukraine*, 4, 120–129. Retrieved September 1, 2026, from http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2020/34.pdf
11. Lavrenov, D. A. (n.d.). *Features of lobbying in modern Ukraine*. Retrieved September 1, 2026, from https://scc.knu.ua/upload/iblock/7f9/aref_Lavrenov%20D.A..pdf
12. Lubinets, D. V. (n.d.). *Lobbying in the political system: Foreign experience for Ukraine*. Uacademic. Retrieved September 1, 2026, from <https://uacademic.info/ua/document/0821U100242>
13. Mishchenko, A. M., & Razytskyi, V. Y. (n.d.). *Political lobbying*. Kyiv National University of Trade and Economics. Retrieved September 1, 2026, from <https://knute.edu.ua/file/MjkyMQ==/b822614bc44d3dbf49a4c12a3e3d4d3d.pdf>
14. Mokhonchuk, B., & Mokrousova, O. (2024). Signs of lobbying in Ukraine: Ambiguity on the verge of arbitrariness. *Constitutional Journal*, 2, 59–70. Retrieved September 1, 2026, from <https://www.constjournal.com/wp-content/uploads/issues/2024-2/pdfs/5-bohdan-mokhonchuk-olesia-mokrousova-oznaky-lobiuvannia-ukraini-nevyznachenist-mezhi-svavilnosti.pdf>
15. Nicolaiev, K. (n.d.). The role of NGOs in shaping environmental safety policy in Ukraine. *Political Science Journal*, 7(2). Retrieved September 1, 2026, from <https://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/view/2897>
16. Oprysko, C. (2022, July 20). How Ukraine's lobbyists 'blew everybody out of the water' before the war. *Politico*. Retrieved September 1, 2026, from <https://www.politico.com/newsletters/politico-influence/2022/07/20/how-ukraines-lobbyists-blew-everybody-out-of-the-water-before-the-war-00047005>
17. Ostriкова, T. (n.d.). *Does Ukraine's law on ethical lobbying comply with European practices?* Liga Zakon. Retrieved September 1, 2026, from https://biz.ligazakon.net/analytcs/225930_chi-vdpovda-ukranskiy-zakon-pro-dobrochesne-lobyuvannya-vropeyskim-praktikam
18. Civic Network OPORA. (2024). *Parliament supported the draft law on lobbying*. Retrieved September 1, 2026, from <https://www.oporaua.org/parliament/parlament-pidtrimav-zakonoprojekt-pro-lobiyuvannya-25079>
19. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024). *Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine*. Retrieved September 1, 2026, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1175-2024-%D0%BF#Text>
20. Verkhovna Rada of Ukraine. (n.d.). *Resolution on the adoption of the draft Law of Ukraine on ethical lobbying as a basis* (No. 3539-IX). Retrieved September 1, 2026, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3539-IX#Text>
21. Anti-Corruption Action Center. (n.d.). *Rada plans to adopt lobbying law: It doesn't solve the problem of unethical power use, but could pressure civil society*. Retrieved September 1, 2026, from <https://antac.org.ua/news/rada-khoche-ukhvalyty-zakon-pro-lobiuvannya-vin-niiak-ne-vyrishuie-problemu-nedobrochesnoho-vykorystannia-vlady-ale-mozhe-buty-vykorystanny-dlia-tysku-na-hromadskist/>
22. NACP Ukraine. (n.d.). *Regulation of lobbying and enhanced stakeholder engagement: GRECO recommendations*. Retrieved September 1, 2026, from <https://nazk.gov.ua/uk/regulyuvannya-lobiyuvannya-ta-posylennya-vzaemodii-zisteykholderamy-rekomendatsii-greco/>

23. Civic Network OPORA. (n.d.). *Statement on the need to ensure transparent, meaningful and inclusive public consultations on lobbying bills*. Retrieved September 1, 2026, from <https://www.oporaua.org/viyna/zayava-shhodo-neobhidnosti-zabezpechennya-prozorih-zmistovnih-ta-inklyuzivnih-publichnih-konsul-tacyi-shhodo-zakonoprojektiv-pro-lobiyuvannya-2525>
24. NACP Ukraine. (2024). *The lobbying services market is open: The president signed the law*. Retrieved September 1, 2026, from <https://nazk.gov.ua/uk/rynok-lobistskyh-poslug-v-ukraini-vidkryto-prezydent-pidpysav-zakon/>
25. Promote Ukraine. (n.d.). *Ukrainian lobbying in Brussels: Motives, ways and opportunities*. Retrieved September 1, 2026, from <https://www.promoteukraine.org/ukrainian-lobbying-in-brussels-motives-ways-and-opportunities/>
26. Valiushko, I. (n.d.). *Regulating lobbying activities in Ukraine*. National Institute for Strategic Studies. Retrieved September 1, 2026, from <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/unormuvannya-lobistskoyi-diyalnosti-v-ukrayini>
27. Vorchakova, I. (n.d.). Technologies and mechanisms for lobbying interests: Foreign experience and Ukrainian specificity. *Social Science Journal*. Retrieved September 1, 2026, from <https://social-science.uu.edu.ua/article/1316>
28. Worschech, S. (2024). *Freiheit Schauplatz: Ein Gesellschaftsportrait der Ukraine 2024*. Nomos. Retrieved September 1, 2026, from <https://www.nomos-shop.de/de/p/freiheitsschauplatz-gr-978-3-8487-7577-4>
29. OpenDataBot. (2024). *Ukraine spent 93% less money on lobbying in the US in 2023*. Retrieved September 1, 2026, from <https://opendatabot.ua/analytics/lobby-2023>
30. Pravo.ua. (2023). *Zakonoproiekt «Pro dobrochesne lobbyuvannia ta advokatsiiu v Ukraini»* [Draft law “On integrity lobbying and advocacy in Ukraine”]. Retrieved September 1, 2026, from <https://pravo.ua/uriad-skhvalyv-zakonoproiekt-pro-dobrochesne-lobiiuvannia-ta-advokatsiiu-v-ukraini/>
31. Verkhovna Rada of Ukraine. (2024). *Pro lobiiuvannia* [On lobbying] (Law of Ukraine No. 3606-IX). Retrieved September 1, 2026, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3606-20#Text>

Received (надійшла до редакції): 30.07.2026

Accepted (прийнята до друку): 02.09.2026

Published (опублікована): 15.09.2026